

УДК 380.8

Удовиченко В.В., Погоріла Ю.Ю.

ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ТУРИСТИЧНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ВІДНОСИН

У даній статті подано класифікацію туристичних формальностей, їх зміст та охарактеризовано сутність окремих видів, а також особливості розвитку та формування туристичних відносин. Сформульовано значення туристичних формальностей; визначено важливість дотримання останніх. Обґрунтовано необхідність чіткого розподілу туристичних формальностей за окремими видами та групами, їх одночасного дотримання.

Ключові слова: туристичні формальності, візовий режим, медико-санітарні формальності, поліцейські формальності, митний контроль, страхування та безпека в туризмі, перетин державного кордону.

В данной статье представлено классификацию туристических формальностей, содержание их понятия и охарактеризовано сущность отдельных видов, а также особенности развития и формирования туристических отношений. Сформулировано значение туристических формальностей; определено важность исполнения последних. Аргументировано необходимость четкого распределения туристических формальностей по отдельным видам и группам, их одновременной реализации.

Ключевые слова: туристические формальности, визовый режим, медико-санитарные формальности, полицейские формальности, таможенный контроль, страхование и безопасность в туризме, пересечение государственной границы.

The classification of tourist ceremonial functions, their definition and the matter of individual kinds are characterized in this article. Importance of tourist ceremonial functions is formulated; significance of their implementation is defined. Necessity of their legible distribution on different types and groups, their simultaneous fulfillment are formulated.

Key words: tourist ceremonial functions, visa regime, health ceremonial functions, police functions, customs supervision, insurance and safety in tourism, crossing of frontier.

Постановка проблеми: З наукової точки зору, питання дослідження туристичних формальностей мають певні суперечності, оскільки деякі дослідники виділяють, наприклад, санітарно-епідеміологічні формальності та окремо медичні формальності. Невелика кількість науковців об'єднують паспортні, поліцейські та візові формальності в один тип під назвою «правила візового контролю», інша частина, значно більша, розділяють їх

на окремі види. Між згаданими видами звичайно наявно багато спільних рис, але у той же час є й значні відмінності.

Актуальність дослідження: Питання вивчення туристичних формальностей стали актуальними вже з того часу, як відбулося виокремлення кордонів держав. Звичайно люди мають право на вільне пересування, але навіть за таких умов вони повинні дотримуватись визначених правил. Саме такими і є туристичні формальності, які запроваджуються уповноваженими органами окремих країн. Кожен з видів туристичних формальностей переслідує одні й ті ж цілі у загальному розумінні, але досягаються вони шляхом застосування набору специфічних для кожної країни правил перетину державних кордонів, інколи навіть кордонів певних регіонів в середині країни, термінів перебування на території країни різних категорій населення, набором можливих для ввезення предметів та багато ін.

Аналіз досліджень і публікацій: До складу авторів, які присвятили свої роботи аналізу різних аспектів класифікації туристичних формальностей, відносяться Марінін М.М., Миронов Ю.Б., Попова Л.І., Бгатов А.П. У той же час, потребує подальшого обґрунтування система критеріїв класифікації туристичних формальностей, оскільки єдності в цьому питанні, як і при здійсненні інших класифікацій, досі немає.

Мета дослідження: обґрунтувати важливість виділення окремих видів туристичних формальностей, визначити головні риси, які впливають на формування видів туристичних формальностей, а також запропонувати власний варіант класифікації туристичних формальностей у контексті розвитку та формування туристичних відносин.

Виклад основного матеріалу. Нагадаємо, що під туристичними формальностями розуміють процедури, пов'язані з перевіркою дотримання особами, які перетинають державний кордон, встановлених для цього умов і вимог [4]. Можна виділити наступні групи туристичних формальностей: візові, митні формальності та валютний контроль, паспортні, поліцейські, медико-санітарні, безпека в туризмі і страхові формальності (рис. 1). Розглянемо та обґрунтуємо кожен вид туристичних формальностей.

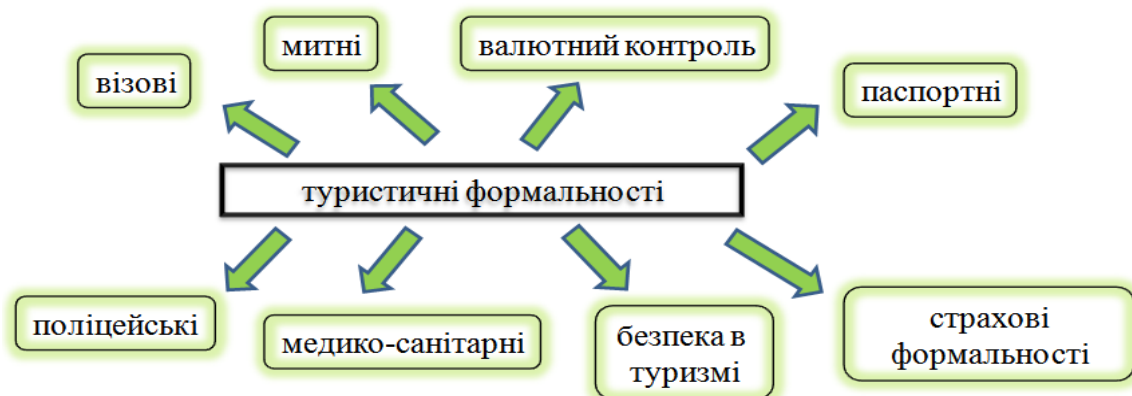

Рис. 1. Групи туристичних формальностей

Так, *візові формальності* передбачають, що для в'їзду до іншої держави й тимчасового проживання на її території туристу, як правило, потрібна віза.

Віза (від лат. *visum* – проглянуте) – дозвіл конкретній особі на в'їзд до іншої країни, виїзд за межі держави, транзитний перетин території.

Віза може бути видана на одноразовий в'їзд до країни у визначений період часу на певний термін, а також на так званий мультив'їзд. На підставі мультивізи можна перетинати державний кордон кілька разів за визначений період часу (протягом трьох, шести місяців чи року), або у конкретно визначену дату.

За призначенням візи можуть бути таких видів (рис. 2):

- туристична (без права займатися оплачуваною діяльністю в країні призначення);
- гостьова (із правом працевлаштування);
- службова (ділова, приватна);
- імміграційна (для отримання постійного місця проживання).

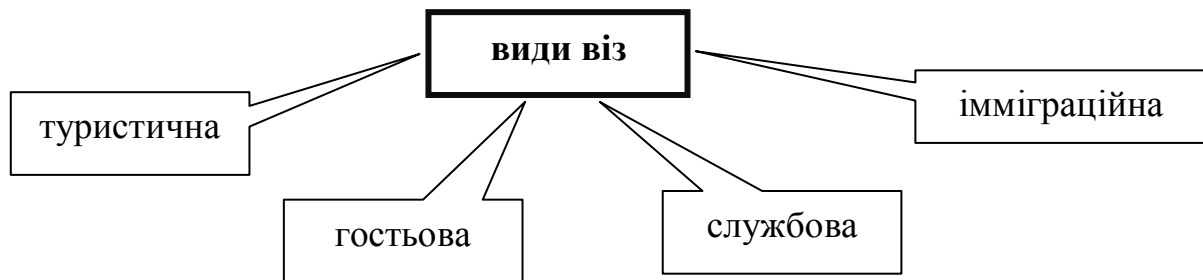

Рис. 2. Класифікація віз за їх призначенням

У багатьох країнах існує власна класифікація віз. Так, види віз в Україні та підстави для їх оформлення можна представити у вигляді таблиці (таблиця 1). Отже, у відповідності до поданих даних можна зазначити, що в Україні існують такі види віз: приватна, ділова, туристична, віза для представників гуманітарних місій, віза для представників рятувальних служб, студентська віза, віза для працівників засобів масової інформації, для представників релігійних місій, види та підвиди транзитних віз, а також імміграційних віз та віза для обслуговуючого персоналу транспортних засобів міжнародного сполучення.

У світі існує також особливий вид візи – *поліцейська віза*. Такий вид візи одержують особи, які потрапили до країни внаслідок впливу різних форс-мажорних обставин, терористичних актів, викрадення літаків, стихійних лих, небезпечної для життя та здоров'я хвороби, аварій транспортних засобів тощо.

Туристична віза надає право власнику паспорта на тимчасовий в'їзд до країни відвідування з метою туризму і відпочинку. Вона є основним документом, необхідним для відвідування іншої держави, і підтверджує,

що паспорт туриста був зареєстрований у консульській установі держави, яку він планує відвідати. Видають туристичні візи консульські відділи посольств іноземних держав чи генеральні консульства у регіонах. Для одержання візи за допомогою турфірм необхідно подати наступні документи: анкети встановленого зразка (для різних країн вони можуть відрізнятись), паспорт, візову підтримку, тобто запрошення від приймаючої сторони, фотографії й сплатити консульський збір. У деяких посольствах для отримання візи потрібно додатково представити страховий поліс, авіаквиток, а іноді й заставну суму з умовою повернення застави після повернення туриста з турпоїздки (якщо консульство має підозри щодо наміру туриста залишитися в країні після закінчення терміну візи).

Таблиця 1

Види віз в Україні та підстави для їх оформлення

<i>Скорочене умовне позначення</i>	<i>Назва візи</i>	<i>Підстави для оформлення</i>
П-1	приватна віза	запрошення встановленого зразка, належним чином оформлене органами МВС, або запрошення лікувального закладу в Україні та інші документи, що підтверджують приватний характер поїздки
П-2	приватна віза	особиста заява, результати співбесіди з працівником дипломатичного представництва чи консульської установи України, на якого покладено обов'язки прийняття рішення стосовно оформлення візи; документи, що підтверджують українське походження іноземця або особи без громадянства (згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 09.08.01 №.1003 візи особам українського походження оформлюються на термін до п'яти років)
Б	ділова віза	запрошення встановленого зразка, належним чином оформлене органами МВС
Т	туристична віза	документи, що підтверджують туристичний характер поїздки
Г	віза для представників гуманітарних місій	підтвердження Комісії Кабінету Міністрів України з питань координації, приймання, транспортування, охорони та розподілу гуманітарної допомоги, що надходить з іноземних держав
Л	віза для працівників рятувальних служб	підтвердження, видане МНС
О	студентська віза	запрошення встановленого зразка на навчання, видане Міністерством освіти
М	віза для працівників засобів масової інформації	розпорядження МЗС України щодо оформлення візи
Р	віза для	запрошення релігійної організації, затвердженої

	представників релігійних місій	Держкомрелігії
ТР-1	транзитна віза	наявність документа, що підтверджує транзитний характер поїздки, віза третьої країни, проїзний квиток тощо
ТР-2	транзитна віза	документи, що підтверджують транзитний характер перевезень вантажним автотранспортом і пасажирським автобусним транспортом через територію України
Ім-1	імміграційна віза	дозвіл на роботу, оформлений Мінпраці
Ім-2	імміграційна віза	дозвіл місцевого органу виконавчої влади на постійне проживання в Україні
Ім-3	імміграційна віза	дозвіл МЗС щодо оформлення візи членам родин осіб, яким надано статус біженця в Україні
ОП	віза для обслуговуючого персоналу транспортних засобів міжнародного сполучення	ліцензія на здійснення міжнародних перевезень, видана відповідним компетентним органом держави перебування

Підставами для відмови у наданні візи можуть бути неправильно оформлені документи (відсутнє підтвердження бронювання готелю, неправильно написане прізвище туриста; термін дії паспорта туриста закінчується раніше, ніж через три місяці після повернення тощо), або сумніви, які виникають у працівників посольства щодо особистості заявника та намірів перебування в країні (можлива приналежність заявника до терористичних чи екстремістських організацій; нелегальні доходи при купівлі дорогих турів; судимість; намір мігрувати до країни під виглядом туриста; намір молодих дівчат заробляти проституцією за кордоном тощо).

В той же час, наявність візи в паспорті не дає повної гарантії того, що закордонна поїздка обов'язково відбудеться. Остаточне рішення про в'їзд до тієї чи іншої держави ухвалюють відповідні імміграційні (прикордонні, поліцейські та ін.) служби безпосередньо на кордоні держави. Подібна практика часто має місце на кордонах мусульманських країн, хоча останніми роками вона дедалі частіше застосовується і на кордонах європейських держав, оскільки є вимогою керівництва Євросоюзу.

Усе більше європейських держав вимагають від іноземних туристів, які в'їжджають на їх територію, пред'явлення при перетині державного кордону, крім візи, ваучера і квитка, грошових засобів, достатніх для цивілізованої поїздки (в середньому з розрахунку 50 дол. США (чи 40 євро) на один день перебування в країні). З метою підтвердження платоспроможності, іноземець при в'їзді до країни може пред'явити необхідну суму, кредитну картку, дорожні чеки або туристичний ваучер, який гарантує туристу повний пансіон. Окремим видом туристичної візи є *Шенгенська віза*. Туристична поїздка декількома європейськими країнами

може здійснюватися за умови оформлення лише однієї візи такого зразку. Згідно угоди семи європейських країн, підписаної у Шенгені (Люксембург), яка набула чинності 26 березня 1995 р., віза на в'їзд до однієї з країн Шенгенської угоди надає право туристу вільно пересуватися територіями інших держав.

Документи для одержання шенгенської візи розглядаються переважно протягом 10 днів. Перелік таких документів може змінюватися залежно від країни в'їзду. До нього, як правило, входить стандартний набір документів. При цьому у консульстві звертають увагу на спеціальність, стаж роботи, заробітну плату, наявність родини і дітей, точність поданих відомостей, наявність службових телефонів.

Проблеми з відкриттям візи можуть виникнути у вихідців із країн Північного Кавказу, а також у тих, хто одержує невелику заробітну плату, молодих незаміжніх жінок, молодих програмістів (вони найчастіше зважаються на нелегальну міграцію). Досвід показує, що проблем із отриманням шенгенської візи не буває у туристів, які працюють у відомих фірмах, мають значний прибуток і неодноразово були за кордоном.

У Страсбурзі створений єдиний комп'ютерний банк даних з обліку і контролю іноземців, які в'їжджають на «шенгенську територію». У ньому містяться відомості про «небажаних осіб», які порушили паспортні й візові формальності, режим перебування у країні, вчинили протиправні дії тощо, на підставі яких відповідні особи можуть бути позбавлені права на в'їзд до Шенгену терміном на 10 років. Транзитний проїзд без візи дозволяється туристам, які здійснюють безпересадковий переліт повітряним транспортом через територію країни.

Іншим типом туристичних формальностей є *митні формальності і валютний контроль*. Вони здійснюються при перетині державного кордону і передбачають заповнення митної декларації встановленої форми для кожної особи, яка досягла 16-літнього віку. Митна декларація застосовується при митному контролі за товарами і предметами, що належать фізичним особам. Турист зобов'язаний відповісти на всі запитання митної декларації точно і без виправлень, оскільки спотворення інформації передбачає відповідальність згідно із законодавством відповідної країни.

До такої декларації заносяться відомості про туриста, країну прибуття і країну приїзду, мету поїздки, особистий багаж, наявність валюти, предметів старовини і мистецтва, виробів із дорогоцінних металів та дорогоцінних каменів, диких і домашніх тварин. Вказуються відомості про заборонені для перевезення речі: зброю, боєприпаси, наркотики, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, високочастотні радіоелектронні пристрої. До виїзної декларації бажано також внести інформацію про нову дорогу кіноапаратуру, біноклі, фотоапарати, відеокамери. Митна декларація зберігається під час усього періоду тимчасового виїзду чи в'їзду і при поверненні пред'являється митним органам. Після завершення контролю співробітник митниці засвідчує

декларацію печаткою і залишає її у архівних документах митниці з терміном зберігання, визначеним місцевим законодавством.

При здійсненні митного контролю митні органи можуть застосовувати спрощений пільговий порядок проходження туристів т.зв. двома коридорами: «зеленим» і «червоним». «Червоний» коридор використовується для декларування товарів у письмовій формі, «зелений» – в усній. Застосування двох коридорів (каналів) забезпечує прискорення руху пасажиропотоку через державний кордон, збільшення пропускної здатності пунктів пропуску, спрощує роботу митних органів. Безпосередньо перед двоканалною системою митного контролю створюється інформаційна зона (стенди, щити, табло, буклети), призначена для того, щоб туристи могли зробити свідомий вибір форми декларування товарів і використання відповідного коридору.

При перетині кордонів усі особи однаково відповідальні за сплату мита, податків на додаткову вартість і акцизів, митних зборів. Предмети особистого споживання, які туристи переміщують через кордон, практично в усіх державах звільнені від митних платежів, якщо їх кількість не перевищує визначені межі. Призначення ввезених товарів зумовлюється врахуванням таких факторів:

- характеру товарів (їх споживчих властивостей, традиційної практики застосування); наприклад, при ввезенні-вивезенні товарів, які звичайно не використовуються у побуті (промислове устаткування, вантажні автомобілі), потрібно довести, що вони необхідні для особистого використання;
- частоти переміщення товарів: якщо турист періодично ввозить/вивозить однорідні товари, він повинен довести, що робить це не з комерційною метою;
- обставин поїздки (мета поїздки, тривалість, країна перебування, сума ввезеної чи вивезеної валюти).

Якщо ввезені товари не відповідають переліченим вимогам, туристу доведеться сплатити митні платежі й збори в розмірах, визначених їхньою митною вартістю та кодом товару. Якщо ввезений товар має вартість більшу, ніж зазначені безмитні норми, то турист також зобов'язаний сплатити відповідні митні платежі.

Паспортні формальності. Паспорт є офіційним документом, який засвідчує особу громадянина під час виїзду за межі країни, перебування за її межами та в'їзду до країни-резиденції. Відповідно до чинного законодавства і конституційних гарантій на право вільного переміщення громадян, паспорт надає право на вільний виїзд за межі країни і повинен зберігатися у його власника, за винятком випадків, передбачених законодавством країни. Так, Римська конференція з міжнародних подорожей і туризму (1963) рекомендувала урядам країн узгодити універсальні вимоги до паспортних формальностей, зокрема, привести закордонні паспорти всіх держав у відповідність до стандартів ІКАО, що уможливить їх перевірку за допомогою комп'ютерних систем.

Крім звичайних закордонних паспортів тієї чи іншої держави, під час міжнародних поїздок з метою туризму можуть використовуватися міжнародні студентські картки – ISC (посвідчення особи), а в окремих випадках (не по лінії туризму) – інші документи, зокрема:

- паспорт (посвідчення особи) іноземця чи особи без громадянства, який видається іноземному громадянину, що постійно проживає у державі;
- дипломатичні, консульські, службові паспорти;
- сімейні паспорти на чоловіка і дружину (з дітьми чи без дітей);
- паспорт (посвідчення особи) дитини;
- паспорт моряка;
- інші спеціальні документи.

Діти, як правило, виїжджають на відпочинок у супроводі хоча б одного з батьків, вихователів чи опікунів. Якщо неповнолітня особа виїжджає до іншої держави з одним із батьків, останній повинен мати при собі, окрім паспорта, нотаріально посвідчену згоду іншого з батьків на її виїзд із зазначенням країни і терміну виїзду. Якщо дитина виїжджає без супроводу батьків, вона повинна мати, крім паспорта, нотаріально посвідчену згоду обох батьків. Якщо ж батьки розлучені, згода другого з них не потрібна, але при цьому необхідно подати копію свідоцтва про розлучення. Якщо ж один із батьків заявить про свою незгоду на виїзд неповнолітньої дитини у туристичну подорож за кордон, питання про можливість її виїзду вирішується у судовому порядку.

Укладаючи договір з туристом, численні турфірми включають пункт, який передбачає, що остання не несе відповідальності за правильність оформлення закордонного паспорта клієнта. Відповідальність зазвичай покладається на самого туриста. Водночас, приймаючи документи від клієнта, туристична фірма зобов'язана звернути увагу на туристичні формальності: перевірити зовнішній вигляд і зміст паспорта туриста, дату закінчення терміну його чинності, переконатися у наявності підпису в паспорті його власника. Якщо ж до паспорта внесені відомості про дітей, необхідно також перевірити наявність вклеєної в паспорт фотографії дитини. Паспорт туриста повинен бути чинним на дату повернення до країни із закордонної поїздки та не повинен мати технічних дефектів (пошкоджених сторінок, відклеєної фотографії, нечіткої печатки тощо). Якщо турист не пройшов паспортного контролю через наявність перелічених недоліків, туристична фірма відповідальності за можливі наслідки не несе. Посвідчення ISC визнаються у 90 країнах і використовуються, в тому числі, в якості своєрідної перепустки до студентських містечок. На їх підставі можна одержати місце (номер) у молодіжному готелі, пільгові квитки до музеїв, театрів та на виставки, пільги на прокат спортивного інвентарю. Мінімальний розмір знижки за такими посвідченнями становить 5%, максимальний – 100%. Знижки від 10 до 50% власники карток зазвичай одержують при купівлі квитків на літак, потяг, автобус. Деякі бари, кафе, клуби також надають знижки власникам карток (при вході до цих закладів, як правило, розміщено логотип ISC).

Із 1997 р. картки ISC видають на підставі учнівського чи студентського квитка, аспірантського чи викладацького посвідчення школярам віком 12-18 років, студентам, аспірантам та викладачам.

Поліцейські формальності. Під поліцейськими формальностями розуміють процедури, пов'язані із перевіркою дотримання громадянами, які перетинають державний кордон при в'їзді та виїзді з країни, паспортно-візового режиму, з'ясуванням мети прибуття до країни, місцезнаходження й термінів перебування.

Здійснення прикордонного контролю покладено на прикордонні служби, розміщені, як правило, у міжнародних аеропортах, морських та річкових вокзалах, на шляхах міжнародного залізничного й автомобільного сполучення.

У багатьох країнах при проходженні на кордоні паспортного контролю необхідно заповнювати спеціальні картки прибуття. Дуже часто такі картки видаються ще на борту літака або у потязі безпосередньо перед в'їздом до країни. У таких картках турист вказує своє прізвище та ім'я, місце народження (країну), професію, мету поїздки й адресу постійного місця проживання (населений пункт чи країну). Це робиться з метою контролю за в'їздом-виїздом громадян, у тому числі іноземців (нерезидентів), а також отримання інформації для туристичної статистики.

Підставою для пропуску через державний кордон туристів, транспортних засобів, вантажів, товарів і тварин є наявність документів на право виїзду чи в'їзду (паспортів, віз та ін.). Не підлягають пропуску через державний кордон іноземні громадяни, яким, відповідно до законодавства країни, не дозволений в'їзд чи заборонений виїзд із неї.

Пропуск туристів, їхніх транспортних засобів, товарів і вантажів через державний кордон регулюється законодавством країни-в'їзду. Прикордонний контроль включає перевірку підстав для пропуску через кордон, виявлення і затримку порушників правил перетину кордону, вантажів, товарів і тварин, ввезення чи вивезення яких заборонено законодавством країни, а також порушників митного, міграційного, санітарно-карантинного, ветеринарного, транспортного та іншого видів контролю.

Туристи чи транспортні засоби, які перетинають державний кордон із порушенням встановлених законом правил, визнаються порушниками державного кордону.

Договором між двома і більше сусідніми державами може бути встановлений спрощений порядок пропуску туристів та інших осіб через державний кордон. Позитивний приклад вирішення цієї проблеми подає Європейський Союз.

Поліцейські формальності, пов'язані із процедурою контролю за дотриманням правил і термінів перебування іноземних туристів у державі та виїзду з неї, у численних країнах виконує спеціально створена *туристична поліція*. Її функції передбачають перевірку наявності у туристичних фірм ліцензій, приймання скарг від туристів, організацію

роботи ліній зв'язку термінової допомоги, боротьбу із ввезенням наркотиків і проституцією, охорону пам'ятників та об'єктів туризму. Поселяючись у готелі, кожен іноземний громадянин заповнює спеціальну форму – *картку прибуття*, в якій вказуються паспортні дані: прізвище, ім'я, по-батькові, дата народження, громадянство, мета приїзду, термін перебування, адреса постійного місця проживання та ін. Як правило, у цій же формі наводяться основні правила проживання і режим роботи готелю, включаючи правила пожежної безпеки. Підпис туриста є свідченням того, що він ознайомлений із правилами, цінами на проживання й обслуговування. Відомості з картки прибуття заносяться до журналу реєстрації клієнтів готелю. Журнал та картки прибуття контролюються поліцейськими, міграційними й іншими службами держави.

За порушення правил перебування у країні туристична поліція карає штрафами, ув'язненням чи достроковим виселенням з країни.

Медико-санітарні формальності є одними із найважливіших у практиці міжнародного туризму, оскільки їх дотримання під час здійснення туристичної подорожі безпосередньо пов'язане із безпекою життя та здоров'я туриста. Основними документами, які регулюють медико-санітарні формальності світового туризму, є міжнародні медико-санітарні правила ВООЗ та рекомендації Всесвітньої Туристичної Організації щодо їх дотримання та умов виконання.

У 1995 р. на 10 асамблеї ВТО було заявлено, що Всесвітня Туристична Організація буде домагатися підтримки заходів, які стосуються охорони здоров'я туристів, безпеки туристичних подорожей, санітарно-епідеміологічного контролю за харчовими продуктами.

Ще у 1951 р. почали діяти правила ВООЗ, яка також розробила і затвердила Вимоги до свідоцтва про щеплення при подорожі за кордон, які є практичною інструкцією для туристичних організацій та самих туристів. Кожного року ВООЗ випускає «Епідеміологічний вісник», у якому подаються рекомендації щодо запобігання можливості розповсюдження небезпечних інфекційних хвороб, у тому числі за посередництва туризму. У відповідності із робочими угодами, укладеними між ВТО та ВООЗ, інформація про медико-санітарні формальності, пов'язані із проходженням санітарного контролю, публікується у щорічному інформаційному бюлетені «Міжнародний туризм – прикордонні формальності». У цьому бюлетені зазначається також перелік країн, для в'їзду на територію яких потрібна вакцинація, підтверджена сертифікатами встановленого міжнародного зразка.

У кожній країні існують визначені медико-санітарні правила, які мають на меті запобігти небезпеці інфікування під час здійснення подорожі людей штамами небезпечних мікроорганізмів.

Туристична фірма повинна також знайомити туристів із медико-санітарними правилами, що допомагають уникнути ураження небезпечними інфекційними хворобами під час туристичних подорожей. Так, санітарно-епідеміологічні правила передбачають:

- забезпечення туристів питною водою та напоями лише гарантованої якості; при цьому особлива обережність необхідна при споживанні напоїв із льодом, який може бути виробленим із неякісної води;
- харчування лише продуктами промислової обробки з непростроченим терміном споживання; при цьому страви мають бути термічно обробленими, а харчі не сирими; також слід відмовитися від вживання несертифікованої їжі, що продається «на вулиці»;
- проживання у готелях із необхідним комунальним обладнанням, водопостачанням, каналізацією та оптимальним санітарним режимом;
- суворе дотримання правил особистої гігієни: миття рук, фруктів та овочів перед споживанням, користування лише особистими засобами гігієни, посудом тощо;
- особливу обережність під час купання у водоймах; зазначається, що краще купатися у басейнах, ніж у неперевірених природних водоймах, належна якість води у яких не може бути гарантована.

Дотримання цих правил допоможе туристам уникнути появи та розвитку небезпечних захворювань й сприятиме запобіганню їх ввезенню до своєї країни.

Безпека у туризмі та страхові формальності. Перебуваючи у незнайомому середовищі, яке відрізняється від місця постійного проживання, турист знаходиться під постійним ризиком. Саме тому важливою складовою туристської подорожі є страхування.

Страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, шляхом використання грошових фондів, що формуються за рахунок сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів.

Особливості страхування у туризмі стосуються безпосередньо страхування подорожуючих. Застосовуються такі види страхування, як:

- медичне,
- від нещасних випадків,
- майнове,
- на випадок затримки транспорту,
- у разі витрат, пов'язаних із неможливістю здійснити поїздку та інші.

Одним із основних видів страхування у туризмі є медичне, яке в основному покриває всі витрати на медичні послуги, послуги стаціонарного лікування, перевезення машиною швидкої допомоги, придбання ліків, догляд за хворим, а у випадку смерті за кордоном – транспортування тіла померлого на Батьківщину.

Не менш важливим є страхування туристів за кордоном від нещасних випадків. Страховим випадком визнають смерть застрахованого, яка настала внаслідок нещасного випадку, що відбувся із застрахованим під час терміну дії договору страхування; а також інвалідність або ж часткова втрата працездатності, отримана в результаті нещасного випадку, який відбувся під час дії договору страхування.

Інформація про умови обов'язкового страхування повинна бути донесена до туриста до моменту укладання договору про туристичне обслуговування. Обов'язкове (медичне або від нещасних випадків) страхування здійснюється один раз на весь термін туристської подорожі.

На вимогу туриста турагент або туроператор забезпечує страхування й інших видів ризиків, пов'язаних із подорожжю. Так, за бажанням туриста із ним може бути укладено угоду про страхування для покриття витрат, пов'язаних із анулюванням договору на туристичне обслуговування з ініціативи туриста, або про страхування на покриття витрат, пов'язаних із передчасним поверненням до місця постійного проживання з ряду причин. Компенсація будь-якої передбаченої законом шкоди проводиться у визначеному порядку.

Суб'єкт туристичної діяльності, який надає туристичні послуги, зобов'язаний забезпечити страхування туристів та осіб, які їх супроводжують. Для цього договір страхування зі страховою компанією можуть укласти як самі туристи, так і суб'єкт туристичної діяльності, наприклад, агент страхової компанії.

Особливим видом страхування є *асистанс*, який забезпечує туристів або спеціалістів, відряджених за кордон, допомогою на місці у технічній (ремонт автомобіля), грошовій або іншій формі. Об'єктом страхування відповідальності власників автотранспорту є їхня громадянська відповідальність за можливе спричинення шкоди під час ДТП. Завдані матеріальні збитки та інші витрати, пов'язані із нанесенням тілесних пошкоджень потерпілим громадянам, підлягають відшкодуванню страховою компанією. У міжнародній страховій діяльності страхування відповідальності власників автотранспорту відоме під назвою «*зелена картка*». «Зелена картка» – це система міжнародних угод про обов'язкове страхування громадянської відповідальності автовласника. Свою назву вона отримала за кольором і формою страхового полісу. Система «зелена картка» була створена у 1949 р. та гарантує вільне пересування автотранспорту у межах 32 держав. Міра відповідальності у зв'язку із заподіяною шкодою регулюється, як правило, законом про обов'язкове страхування громадянської відповідальності автовласників, діючим у даній країні.

Висновки. Отже, за результатами аналізу головних аспектів туристичних формальностей можна стверджувати, що головними видами їх є візові, митні формальності та валютний контроль, паспортні формальності, поліцейські, медико-санітарні, безпека в туризмі й страхові формальності. Зокрема прихильниками застосування такого поділу є Марінін М.М. та Миронов Ю.Б., які виділяють також в якості окремих типів візові та поліцейські формальності. Деякі міжнародні організації дають настанови, щодо впровадження туристичних формальностей, зокрема тих, які не є обов'язковими, або є частково обов'язковими для виконання. До таких можна віднести медико-санітарні формальності. Так, частина медико-санітарних настанов, яка стосується щеплень проти

хвороб, що характерних для окремих регіонів, не може бути обов'язковою для виконання. Держава не може нав'язати людині щеплення; таке рішення турист ухвалює самостійно, а міжнародні організації з цією метою лише займаються видавництвом регулярних вісників та листівок, мета яких полягає у поширенні інформації про епідемії та інфекції, що побутують в окремих регіонах світу.

Таким чином, не дотримання туристичних формальностей знижує шанси туриста потрапити до країни-слідування, а ретельне їх виконання дає змогу забезпечити безпеку як туристів, так і резидентів.

Наявність чіткої класифікації туристичних формальностей важливе ще й тому, що це значно спрощує процес їх освоєння та дотримання.

Використані джерела:

1. Бгатов А.П. Туристские формальности. Учебное пособие для вузов. / А.П. Бгатов, Т.В. Бойко, М.В. Зубарева. – М.: Академия, 2004. – 304с.
2. Маринин М.Н. Туристические формальности и безопасность в туризме. – М.: Изд-во Финансы и статистика, 2002. – 174 с.
3. Попова Л.И. Туристические формальности. – Тюмень: Изд-во Тюменского гос. ун-та, 2010. – 212 с.
4. Удовиченко В.В., Погоріла Ю.Ю. Правове регулювання туристичних формальностей: питання міжнародного співробітництва // *Географія та туризм: Наук. зб. /Ред кол.: Я.Б.Олійник (відп. ред.) та ін.* – К.: Альтерпрес, 2012. – Вип. 23. – С. 37-42.